



Ellen Key: Tal för freden 1905

Talare
Ellen Key
Författare

Datum
19 juni 1905

Plats
Göteborg

1 Med tacksamhet mottog jag Arbetarkommunens inbjudning att tala vid detta möte. Ty så fick jag ett osökt tillfälle att — så långt min svaga stämma höres — låta ljuda de ord, som det nu är hvar nordisk kvinnas plikt att uttala: hvarje tanke på krig mellan Sverige och Norge är ett brott. Framför allt ha kvinnorna denna plikt, emedan de under arbetet för sin politiska rösträtt betona: att genom dem högre synpunkter skola afgöra politiken, att genom dem fredens och broderlighetens tankar där skola göra sig gällande. Nordens kvinnor kunna nu bevisa sanningen i denna sin tro på sig själfva genom att — å ömse sidor — föra fridens och försonlighetens talan!

10

Detta betyder ej, att svenska kvinnor eller män måste intala sig att Norge valt den ädlaste eller ens rakaste vägen för unionens upplösning. Äfven de svenskar, som länge häfdat Norges rätt till denna upplösning, nödgas nu se bort från formen för att endast se till andan i det skedda. Och då blir detta en stark folksjäl's myndighetsförklaring, en förklaring uteslutande riktad mot unionen, ej mot det svenska folket själf. Det är nödvändigt att hela vårt folk får denna syn på saken, ifall riksdag och regering i lugn skola kunna ordna skilsmässan på ett för oss värdigt och vist sätt. Intet kan mera försvåra deras uppgift än om man upparbetar den folkmeningen: att krig är enda medlet att häfda Sveriges rätt. Men det är just en sådan folkmening, som nu danas under det talande, sjungande och skålande för Sveriges »rätt och ära», hvarunder allt fler dimmiga och forntidsgrå begrepp samlas omkring dessa båda ord. Den ro och besinning, som utmärkte de första dagarnas stämning, efterträdes redan i vissa kretsar af upphetsning. Och detta är helt naturligt. Ty blotta uttalandet af ordet krig

25 verkar som ett smittoämne i en vattenledning.

30

Krigslust är en af de andliga smittor, som spridas med oerhörd snabbhet, men den kan — som alla andra farsoter — i tid städfas genom kloka åtgärder, liksom å andra sidan ohjälpligt utbredas genom ovisa beteenden.

Det ligger i kvinnornas makt att stäfja krigslusten genom att, hvar gång ordet krig uttalas, kraftigt betona: att tanken på ett sådant krig ej endast är en skam ur kulturens synpunkt utan äfven ett brott ur fosterlandets. Icke därför, att ett krig
35 ju alltid medför djupa lidanden för de enskilda, liksom stora materiella och andliga förluster för det hela. Sådant måste bäras, om det är nödvändigt för att rädda ett folks högsta värden. Nej, därför är tanken på detta krig ett brott, att dessa lidanden och förluster skulle komma öfver oss utan någon sådan nödvändighet. Vidare är den ett brott, emedan vi, äfven om vi blefve segrare,
40 endast kunde bli det efter en kamp så hård, att den skulle medföra en sådan hämning i vår utveckling, en sådan utmattning af vår kraft, att vi måhända senare blefve öfvervunna i en strid, där det verkligen gällde alla våra högsta värden, ja, hela vår tillvaro som folk. Ett af oss nu börjadt krig med Norge vore därför ej endast ett brott, utan äfven en dårskap. Unionen har ej ägt något högt
45 värde, ty den uppstod aldrig inifrån genom ett å båda sidor vaket behof. Och hvad än utgången af ett krig blefve, kunde detta endast åt Sverige skapa en farlig fiende i den granne, som vi ännu — genom ett vist och värdigt handlingssätt — kunna äga till vän.

Ett krig med Norge skulle dessutom fördröja danandet af den högre samhällseliga rättvisa, som vårt folk så länge och på så många områden begärt. Ty ett orättrådigt krig suger ej endast de krafter, ett folk behöfver för att häfda sin plats bland andra folk. Nej, det stegrar såväl alla råa lidelser som alla bakåtsträfvande drifter. Och sålunda blifva — kanske under åtskilliga släktled
55 — folkets framsteg hämmade. Endast ett olyckligt krig kunde bli af medelbart gagn för vår utveckling. Men hvem kan önska sitt land ett sådant?!

Af alla dessa skäl är det en fosterländsk plikt att allestädes utbreda den meningen: att Sveriges rätt och ära endast tillgodoses genom unionens fredliga
60 upplösning.

Budskapet om Norges beslut nådde mig i Belgien, där man i år firar 75-årsjubileum för Belgiens skilsmässa från Holland efter de båda landens korta
65 förening, en skilsmässa med hvilken båda landen nu äro lika till freds och efter hvilken de lefvat i ostörd grannsämja. Samma dag budet kom hade jag sett de bilder, hvarigenom konsten förhärligat andra, tidigare segrar i det belgiska folkets strider för sin själfständighet, strider, som på den tid då de fördes kallades »uppror», men senare af historien kallats fosterlandskärlek! Jag behöfde ej dessa

väckelser för att rätt tyda Norges handling. Men sättet för denna vållade dock smärta. Smärtsam var äfven vissheten att det från början sköra bandet — som från ömse sidor slitits allt tunnare — nu brustit. Denna smärta kom mig att skyndsamt bege mig till båten, med hvilken jag samma afton skulle fara hem. Ty
75 längtan var stark att just nu stå på svensk botten, höra svenskt språk, se Sveriges färger. Men när jag stod där, när jag ånyo hörde och såg detta, uppstod midt i smärtan en stor lyckokänsla, uppstod ur vissheten: att Sverige genom det skedda ej mist en tum af sin mark, ej ett ord af sitt språk, ej en flik af sin fana; intet af sina minnen, intet af sin lag och intet af sin frihet. Mitt folk hade således heller
80 intet mist af sin makt, sin rätt och sin ära: att finna och följa sin egen utvecklingsväg, att bo och bygga på sin egen grund, att forma och förverkliga sina egna ideal!

Hvad det nu för oss gäller, det är att med all vår makt häfda denna rätt och
85 vinna denna ära.

Hvarhelst en svensk kvinnas stämma i detta ämne höjes, må den betona just detta! Då skola kvinnorna bidra att värna de enda verkliga värden, vår halfös båda folk genom det nu skedda skulle kunna förlora, nämligen freden och den
90 fria samverkan med hvarandra.

Källa

95 <div>Hämtat från runeberg.org (2025-11-14), publicerad i Några tankar om skandinavismens framtid, Ellen Key, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1906</div>

Taggar

1900-tal, 1905, Fred, Kvinna, Skandinavism

URI

100 <https://www.svenskatal.se/tale/ellen-key-tal-for-freden-1905>